

מרכז מוסאוא

לזכויות האזרחים הערבים בישראל

**חלקה של האוכלוסייה הערבית מתקציב המדינה
לשנים 2017-2018 והחלטת ממשלה מס' 922**

www.mossawa.org

**FRIEDRICH
EBERT
STIFTUNG**

סקירה כללית

- מנהיגות הציבור הערבי, ביוזמת מרכז מוסאוא והוועד הארצי לראשי הרשויות המקומיות הערביות וחברי הכנסת שנבחרו על ידי הציבור הערבי, הציגו לפני כשנתיים תכנית עבודה שדרשה הקצאת 6.4 מיליארד ₪ מדי שנה ליישובים הערבים.
- הממשלה דחתה את ההצעה ואישרה תכנית רב שנתית בסכום כולל שנע בין 9.5-15 מיליארד ₪, לחמש שנים, כלומד בין 1.8-3 מיליארד ₪ בשנה.

תקציב המדינה לשנים 2017-2018

- התקציב מכיל תוספות מסוימות למשרדים החברתיים, אך אינו עורך שינויים מהותיים לסגירת פערים בשירותי משרדי הממשלה לאזרחים הערבים.
- התקציב בשנת 2017 עומד על סכום של כ- 491,000,000,000 ₪ ובשנת 2018 צפוי לעמוד על סכום של כ- 463,000,000,000 ₪.

החלטת ממשלה מס' 922

- יצאה לפועל ביום 30 בדצמבר 2015
- תוקצה בכ-9.7 מיליארד ₪ למשך 5 שנים
- חלק קטן מאוד מהתקציבים הועברו לביצוע בשנת 2017, ולגבי החלק הגדול, קיים קושי לאתר את התקנות התקציביות הרלוונטיות
- למרות שעברו כבר 19 חודשים מאז יצאה התכנית לפועל, משרדי הממשלה השונים אינם מספקים מידע מספק לגבי סטטוס יישום התוכנית
- משרדי הממשלה אינם פועלים לתמרץ את העברת התקציבים לגורמים הרלוונטיים, לרבות הרשויות המקומיות הערביות, וגם אינם עוזרים בהתגברות על החסמים השונים.

החלטת ממשלה מס' 922

- משרד החינוך מסרב לבצע את החלטת הממשלה בנושא שינוי שיטת תקצוב התלמידים הערבים. תלמיד יהודי מקבל בכל סוגי בתי הספר סכומים גבוהים יותר מתלמיד ערבי. משרד החינוך שאמור היה, כחלק מהחלטת הממשלה, להסיט תקציבים באופן דיפרנציאלי מסרב לעשות זאת. הסכום השנתי עומד על כ- 1.4 מיליארד ₪, ומכאן נובע הפער בין 9.7 ל-15 מיליארד ₪ בסה"כ.. משרד האוצר והממשלה חייבים לטפל באפליה המערכתית של משרד החינוך נגד התלמיד הערבי.
- שיטה של סחבת ביישום החלטות ממשלה ליישובים הערבים מוכרת מאז שנת 2000 ומעמיקה את האפליה.
- אם החלטת הממשלה תיושם במלואה, סכומיה יהוו רק 2% מסך התקציבים החברתיים המגיעים לסכום של 142 מיליארד שקלים. בכל מצב, סכומי התכנית לא יסגרו את הפערים בין האוכלוסייה היהודית והאוכלוסייה הערבית.

החלטת ממשלה מס' 922

החלטת ממשלה מס' 922 מתעלמת מהצרכים של

האוכלוסייה הערבית בתחומים הבאים:

- עוני ורווחה: יותר מ-52.6% מהמשפחות הערביות חיות מתחת לקו העוני בהשוואה ל-13.6% מהמשפחות היהודיות.
- בריאות: התחום לא קיבל שום התייחסות בהחלטת הממשלה למרות הצורך בצמצום הפערים בבריאות בין החברה היהודית והערבית.
- חקלאות: מתוך תקציב משרד החקלאות ופיתוח הכפר בשנת 2017 שנאמד בכ-1.93 מיליארד ₪, אין סכומים המיועדים לחברה הערבית מתוקף החלטה 922.
- אזורי תעשייה: למרות שהחלטה 922 מקצה תקציבים לבניית אזורי תעשייה ביישובים הערבים, עדיין לא ברור אם משרד הכלכלה אכן יבצע את ההקצאה.

הצרכים התקציביים של החברה הערבית:

משרד החינוך

- תקציב דיפרנציאלי : משרד החינוך מסרב לבצע את ההקצאה לפי החלטת הממשלה אשר תשנה את מנגנון התקצוב.
- בניית כיתות לימוד : קיים מחסור של יותר מ-7000 כיתות לימוד בבתי הספר הערבים. תקציב המדינה מכיל תקציבים של כ-280 מיליון שקלים בשנת 2017, וכ-266 מיליון שקלים לבניית כיתות ביישובים הערבים.
- שיפור איכות ההוראה : החלטת הממשלה קובעת תקציב לא מספיק של 65 מיליון שקלים למטרה זו. למרות זאת, סכום זה לא נמצא בבסיס התקציב לשנים 2017-2018.
- חינוך בלתי פורמלי : החלטת הממשלה קובעת תקציב שנתי של 130 מיליון שקלים. התקציב של 130 מיליון שקלים לשנת 2016 לא יושם במלואו על ידי הרשויות, כיוון שמשרד האוצר העביר את הכספים בועדת הכספים רק בסוף השנה. הסכום גם לא נכנס לבסיס התקציב לשנים 2017-2018.

משרד הכלכלה

- הכשרה מקצועית : משרד הכלכלה לא שינה את מנגנון התקצוב להכשרה מקצועית. לא ברור מה סכום התקציב המוקצה לחברה הערבית.
- מעונות יום : המחסור בקרקע לבנייה ביישובים הערבים נחשב לחסם רציני מול מימוש התקציבים. 40 רשויות מקומיות סיימו את הליכי התכנון לבניית מעונות יום, התקציב לא כולל את התקציבים המיועדים לחברה הערבית, כך שלא ניתן לקדם את הנושא ברשויות המקומיות הערביות.
- המרצת המגזר העסקי : אין תקציבים המיועדים לחברה הערבית בתקציב המדינה לשנים 2017-2018.

משרד הרווחה

- המשרד לא נכלל בהחלטת הממשלה למרות הצורך העז בשירותי רווחה ראויים ביישובים הערבים.
- משרד הרווחה אינו מגייס עובדים סוציאליים ואינו מספק מיקומים ראויים למרכזי עוצמה ומרכזי זכויות.
- בעקבות המלצות ועדת אלאלוף למאבק בעוני, תקציבים הוקצו על מנת לפתוח מרכזי עוצמה וזכויות חדשים למשפחות העניות ביישובים. למרות זאת, התקציב מקנה גישה רק ל-20 משפחות במרכזים אלו.

משרד השיכון

- בניית שכונות חדשות : משרד השיכון אמור להקצות סכום של 64.5 מיליון שקלים ב-2017 וסכום של 106.5 מיליון שקלים ב-2018 למען בניית שכונות חדשות ביישובים הערבים. אך למרבה הצער, סכומים אלו גם לא יספיקו על מנת לתקן עוול של עשרות שנים בתכנון ובבנייה חדשה למען האוכלוסייה הערבית.
- מוסדות ציבור : המשרד אמור להקצות סכום של 45.6 מיליון שקלים בשנת 2017 וסכום של 62 מיליון שקלים ב-2018 בתוך 15 יישובים. תקציבים אלו לא יסגרו את הפער שנוצר אחרי אי הקצאת תקציבים למוסדות ציבור במשך 5 שנים. תכנית העבודה של המשרד מדווחת על 142 מיליון שקלים למטרה זו.
- תכנון מפורט : תקציבים לתכנון מפורט נחוצים על מנת לפתור את משבר התכנון ביישובים הערבים. החלטת הממשלה מקצה תקציב שנתי של 33 מיליון שקלים, אך משרד השיכון אינו מתכוון להקצותם ישירות ליישובים הערבים, אלא על ידי "הרשאות להתחייב". משרד השיכון יחלק את התקציבים לפי צורך כל רשות.

משרד השיכון

- תכנון ורישום קרקעות : אפליית התכנון שהונהגה במשך עשרות שנים גורמת לחוסר במקרקעין המתאימים לבנייה ביישובים הערבים.
- רשויות ערביות רבות זקוקות לתכניות מתאר מעודכנות על מנת לספק פתרון לגידול הטבעי באוכלוסייה ולצרכי הדיור.
- רוב המתכננים שגויסו על ידי הרשויות הערביות אינם ערבים ואינם מכירים את החברה הערבית, את שפתה ואת תרבותה.
- לפי תכנית העבודה של משרד השיכון לשנת 2017, 126 מיליון שקלים יוקצו למטרה זו.

משרד השיכון וחוק קמיניץ

- קיימים כ-50,000 בתים שנבנו ללא היתר ביישובים הערבים.
- בעלי בתים אלו סובלים מצווי הריסה, קנסות כבדים ואפילו מעצר בפועל.
- חוק קמיניץ אושר בכנסת באפריל 2017, החוק יגביר את הריסת הבתים במקום למצוא פתרונות אמתיים לבעיות התכנון ביישובים הערבים.

משרד הפנים

- מענקי איזון : המלצות הועדה לשינוי מנגנון תקצוב מענקי האיזון התקבלו בממשלה במאי 2017. השינוי במנגנון התקצוב צפוי להעניק חלק יותר גדול ממענקי האיזון לרשויות הערביות ש-98% מהן נמצאות בתחתית הסולם הסוציו-אקונומי.
- מענקי פיתוח : פרויקטים אסטרטגיים חשובים ניתנים לתקצוב על ידי מענקי הפיתוח. התקציב מקצה סכום של 40 מיליון שקלים ב-2017 וסכום של 77.5 מיליון שקלים ב-2018 למטרה זו. סכומים אלו לא מגיעים לסכום של 160 מיליון שקלים המוזכר בהחלטת הממשלה.
- קרן לצמצום פערים : יוקצה תקציב של 400 מיליון שקלים ב-2017 ותקציב של 332 מיליון שקלים ב-2018 למטרה זו.

משרד התרבות

- בעקבות העתירה המשפטית של מרכז מוסאוא נגד האפליה בתקציבים של משרד התרבות, המשרד הבטיח להעלות את סכום התקציב המיועד לתרבות הערבית.
- תקציב התרבות הערבית לשנת 2017 מגיע לסכום של 23 מיליון שקלים, ובשנת 2018 מגיע לסכום של 29 מיליון שקלים.
- התקציב הכולל של משרד התרבות מגיע לסכום של 960 מיליון שקלים בשנת 2017, וסכום של מיליארד שקלים בשנת 2018. כך שתקציב התרבות הערבית בקושי מגיע ל-3% מהתקציב הכולל.

משרד התחבורה

- משרד התחבורה תורם להרחבת הפערים במקום לספק תקציבים מספיקים על מנת לסגור אותם. התקציבים המוקצים לשנים הקרובות קטנים בהשוואה לצרכים.
- רק 8% מהזכאים לסובסידיה בתחבורה ציבורית הם אזרחים ערבים. סכום זה מגיע ל-5.2 מיליארד שקלים בשנה. לפי החלטת הממשלה, 350 מיליון שקלים אמורים להתווסף בכל שנה, אך סכומים אלו אינם מופיעים בתקציב לשנים 2017-2018.
- קווי רכבת: קווי רכבת חדשים לפריפריה נחנכו בשנים האחרונות (כרמיאל, בית שאן, עפולה...). אך לא נפתחו תחנות חדשות ביישובים הערבים הסמוכים למסילות הרכבת. קו רכבת קלה מחיפה לנצרת נמצא בהליכי תכנון.

משרד התחבורה

- פיתוח כבישים עירוניים : המשרד אמור להקצות סכום של 93.4 מיליון שקלים ב-2017 וסכום של 138 מיליון שקלים ב-2018 מתקציב כולל של מיליארד שקלים. תקציבים אלו אינם מספיקים לאור המצב הנחות של התשתיות העירוניות ביישובים הערבים. סכומים אלו גם לא יבטיחו חיבור שכונות לתחבורה ציבורית.
- פיתוח כבישים בינעירוניים : למרות הקושי באיתור התקציבים הרלוונטיים לפיתוח כבישים בינעירוניים. ההבדל הגדול בין כבישים המחברים בין ישובים יהודים וכבישים המחברים בין ישובים ערבים ברור למדי.
- החברה הערבית משלמת מחיר כבד בתאונות דרכים בגלל התנאים הנחותים של הכבישים ביישובים הערבים.
- המשרד אמור להקצות תקציב של 100 מיליון שקלים לכבישים בינעירוניים, תקציב זה מספיק לתיקון כביש אחד בלבד. במקרה הזה, כביש 444 ליד טייבה.

משרד הבריאות

- משרד הבריאות אינו מבצע המלצות של הדו"חות השנתיים שמצביעים על הפערים בסיפוק שירותי בריאות הפוגעים בעיקר באוכלוסייה הערבית.
- החלטת ממשלה מס' 922 מתעלמת מהסוגיות הבריאותיות של החברה הערבית ולא מספקת פתרון לבעיות השונות.
- לא קיים בית חולים ציבורי אחד ביישובים הערבים, ואפילו בנצרת כל בתי החולים תחת בעלות הכנסיות.
- קיים צורך עז לסגור את הפערים בבריאות, כולל הפערים בתקציבי הבדיקות הגנטיות, פיזור האמבולנסים ומחלקות לרפואת חירום ביישובים הערבים, ובמיוחד ביישובים הלא מוכרים בנגב.

תקציב המדינה והנשים הערביות

הנשים הערביות הן הנפגעות העיקריות מהפערים בהשקעות ברוב תחומי החיים.

- שיעור השתתפות הנשים הערביות בשוק העבודה עומד על 24% מול 64% במגזר היהודי, ורבות מהן עובדות במשרה חלקית בלבד.
- אבטלת נשים ושיעורי תחלואה גבוהים יותר בקרב הנשים מחייבים את הממשלה לגבש תכנית לאומית מתוקצבת לסיוע לנשים ערביות בכל תחומי החיים.
- הרשות למעמד האישה מפקירה נושא זה ואינה פועלת לקדם צרכים ייחודיים של נשים ערביות.

אבטלה ועוני

- האבטלה והעוני הן סוגיות משמעותיות בחברה הערבית. בנוסף הם משפיעים על הצמיחה הכללית ברמה הארצית.
- שום תועלת לא תבוא מהחלטת ממשלה מס' 922 אם הממשלה לא תיקח אחריות ותטפל בנושאים המהותיים כמו האבטלה, העוני, האלימות ושיעורי התמותה הגבוהים בחברה הערבית.

הכפרים הלא מוכרים בנגב

- בפברואר 2017, הממשלה קיבלה החלטה מס' 2397 שכותרתה "תכנית לפיתוח כלכלי חברתי בקרב האוכלוסייה הבדואית בנגב 2017-2021".
- החלטת הממשלה יצאה לפועל אחרי אישור תקציב המדינה לשנים 2017-2018, כך שכמו במקרה של החלטה 922, יהיה קשה להקצות את התקציבים בפועל.
- אם ההחלטה תיושם במלואה, היא תעסוק בבעיות הכי מעריכות שהחברה הערבית בנגב מתמודדת אתם.
- שר החקלאות אורי אריאל האחראי על יישום התכנית, תומך בהריסת בתים בתמורה להקצאת התקציבים לאזרחים הערבים בנגב.

התכנית הרב שנתית לפיתוח כלכלי ביישובים הערבים

- מנהיגות הציבור הערבי, ביוזמת מרכז מוסאוא והוועד הארצי לראשי הרשויות המקומיות הערביות וחברי הכנסת שנבחרו על ידי הציבור הערבי, הציגו לפני כשנתיים תכנית עבודה שדרשה הקצאת 6.4 מיליארד ₪ מדי שנה ליישובים הערבים (32 מיליארד שקלים ב-5 שנים).
- אם לוקחים בחשבון את התקציבים החברתיים שמגיעים לסכום של 142 מיליארד שקלים, ותקציבי המשרדים האחרים שמגיעים לסכום של 70 מיליארד שקלים, תקציב זה ישים בהחלט.